

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ELEANOR SHARPSTON
της 24ης Σεπτεμβρίου 2015¹

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-359/14 και C-475/14

ERGO Insurance SE, ενεργούσα διά της θυγατρικής της ERGO Insurance SE Lietuvos filialas
κατά

If P&C Insurance AS, ενεργούσας διά της θυγατρικής της If P&C Insurance AS filialas
[αίτηση του Vilniaus miesto apylinkės teismas (Λιθουανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

και

AAS Gjensidige Baltic, ενεργούσα διά της θυγατρικής της AAS «Gjensidige Baltic» Lietuvos
filialas

κατά

UAB DK «PZU Lietuva»
[αίτηση του Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Λιθουανία)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις — Καθορισμός του εφαρμοστέου δικαίου —
Πεδίο εφαρμογής των κανονισμών Ρώμη I και Ρώμη II — Οδηγία 2009/103/EK — Ατύχημα που
προκλήθηκε από γεωργικό ελκυστήρα ο οποίος έφερε ρυμουλκούμενο, ενώ τα δύο οχήματα
καλύπτονταν για αστική ευθύνη από διαφορετική ασφαλιστική εταιρία — Ατύχημα που προκλήθηκε
σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο καταρτίστηκαν οι συμβάσεις ασφαλίσεως
αστικής ευθύνης»

1. Ένας γεωργικός ελκυστήρας, ο οποίος έφερε ρυμουλκούμενο ενεπλάκη σε τροχαίο ατύχημα σε ένα κράτος μέλος, αλλά αμφότερα τα ανωτέρω οχήματα είναι ταξινομημένα σε άλλο κράτος μέλος, όπου είναι ασφαλισμένα για την αστική ευθύνη σε δύο διαφορετικές ασφαλιστικές εταιρίες. Ο ασφαλιστής του γεωργικού ελκυστήρα (έλκον όχημα) καταβάλλει πλήρως την αποζημίωση που οφείλεται στο θύμα συνεπεία του ατυχήματος. Ο εν λόγω ασφαλιστής στρέφεται στη συνέχεια κατά του ασφαλιστή του ρυμουλκούμενου οχήματος (ρυμουλκούμενο) ζητώντας μέρος του ποσού που κατέβαλε (αγωγή εξ αναγωγής).

2. Με τις παρούσες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως τα δύο αιτούντα δικαστήρια ζητούν καθοδήγηση ως προς το ζήτημα αν μια τέτοια αγωγή εξ αναγωγής εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων της ΕΕ που καθορίζουν το εφαρμοστέο δίκαιο στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις και, εάν ναι, ποιοι κανόνες ισχύουν. Στην υπόθεση C-359/14 η αίτηση υποβλήθηκε από το Vilniaus miesto apylinkės teismas (Πρωτοδικείο του Vilnius)· στην υπόθεση C-475/14 από το Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Ανώτατο Δικαστήριο της Λιθουανίας). Αμφότερες οι υποθέσεις θέτουν σημαντικά ζητήματα

¹ — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

που αφορούν το πεδίο εφαρμογής και την ερμηνεία τη νομοθεσίας της ΕΕ σχετικά με την εναρμόνιση των κανόνων όσον αφορά τη σύγκρουση νόμων, δηλαδή τους κανονισμούς Ρώμη I² και Ρώμη II³. Ζήτημα επίσης ανακύπτει ως προς το αν η οδηγία 2009/103/ΕΚ⁴ εισάγει, στο πλαίσιο αυτό, ειδικούς κανόνες για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου όσον αφορά τα τροχαία ατυχήματα.

Το νομικό πλαίσιο

Το σύστημα για την εναρμόνιση του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις

3. Στο πλαίσιο της εναρμόνισης του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου των κρατών μελών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η Σύμβαση των Βρυξελλών⁵ έθεσε κανόνες που όριζαν ποιου κράτους τα δικαστήρια είχαν δικαιοδοσία να εκδικάσουν μια διασυνοριακή διαφορά. Η Σύμβαση αυτή αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό «Βρυξέλλες I»⁶. Η Σύμβαση της Ρώμης⁷ υπογράφηκε προκειμένου να συνεχιστεί η διαδικασία της εναρμόνισης. Το επόμενο στάδιο ήταν η έκδοση δύο κανονισμών (γνωστών ως Ρώμη I και Ρώμη II) προκειμένου να διασφαλιστεί ότι, σε περιπτώσεις που ενέχουν σύγκρουση νόμων, ισχύουν σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση οι ίδιοι κανόνες για τον καθορισμό του εθνικού δικαίου που θα διέπει τη δίκη, ανεξαρτήτως του κράτους μέλους σε δικαστήριο του οποίου έχει ασκηθεί η αγωγή. Στους κύριους στόχους των κανονισμών Ρώμη I και Ρώμη II περιλαμβάνεται η διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, η βελτίωση της δυνατότητας πρόβλεψης της εκβάσεως των διαφορών, η ασφάλεια ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο και η ελεύθερη κυκλοφορία των δικαστικών αποφάσεων⁸.

4. Ορισμένες αρχές είναι κοινές σε αμφότερους τους κανονισμούς, όπως, παραδείγματος χάρη, η απαίτηση το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής και η ερμηνεία του καθενός να συνάδουν τόσο με του άλλου όσο και με τον κανονισμό Βρυξέλλες I⁹. Επίσης είναι συμβατή με τους δύο κανονισμούς η θέσπιση κανόνων συγκρούσεως νόμων από άλλες διατάξεις του δικαίου της ΕΕ που διέπουν συγκεκριμένους τομείς¹⁰.

Ο κανονισμός Ρώμη I

5. Ο κανονισμός Ρώμη I εφαρμόζεται «[...] στις συμβατικές ενοχές αστικού και εμπορικού δικαίου στις περιπτώσεις που εμπεριέχουν σύγκρουση νόμων»¹¹.

6. Ο γενικός κανόνας είναι ότι οι συμβάσεις διέπονται από το δίκαιο που επέλεξαν τα μέρη¹².

2 — Κανονισμός (ΕΚ) 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη I) (ΕΕ L 177, σ. 6).

3 — Κανονισμός (ΕΚ) 864/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές («Ρώμη II») (ΕΕ L 199, σ. 40).

4 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, σχετικά με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων και τον έλεγχο της υποχρεώσεως προς ασφάλιση της ευθύνης αυτής (ΕΕ L 263, σ. 11) (στο εξής: οδηγία 2009/103 ή οδηγία).

5 — Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7). Για την κωδικοποιημένη μορφή, βλ. ΕΕ 1998, C 27, σ. 1.

6 — Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1) («Βρυξέλλες I»). Ο εν λόγω κανονισμός δεν ισχύει για τη Δανία (άρθρο 1, παράγραφος 3).

7 — Σύμβαση για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (ΕΕ 1998, C 27, σ. 34).

8 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 6 των προοιμίων αμφοτέρων των κανονισμών Ρώμη I και Ρώμη II.

9 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 7 των προοιμίων αμφοτέρων των κανονισμών Ρώμη I και Ρώμη II.

10 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 40 του προοιμίου του κανονισμού Ρώμη I και άρθρο 23 του εν λόγω κανονισμού. Βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 35 του προοιμίου του κανονισμού Ρώμη II και άρθρο 27 του εν λόγω κανονισμού.

11 — Άρθρο 1, παράγραφος 1.

12 — Άρθρο 3, παράγραφος 1.

7. Στην περίπτωση όπου τα μέρη δεν έχουν επιλέξει εφαρμοστέο δίκαιο, το δίκαιο το οποίο θα διέπει τη σύμβαση καθορίζεται από τους γενικούς κανόνες που ορίζονται στο άρθρο 4. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, προβλέπει κανόνες για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου αναφορικά με συγκεκριμένα είδη συμβάσεων. Άλλοι τύποι συμβάσεων ή μικτές συμβάσεις διέπονται, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, από το δίκαιο της χώρας στην οποία το μέρος το οποίο οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή της συμβάσεως έχει τη συνήθη διαμονή του. Υπό διαφορετικές συνθήκες, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα (άρθρο 4, παράγραφοι 3 και 4).

8. Τα άρθρα 5 έως 8 πραγματεύονται άλλους ειδικούς τύπους συμβάσεων. Το άρθρο 7 αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβάσεις ασφαλίσεως. Το άρθρο 7, παράγραφος 3, ορίζει ότι, ως προς τις συμβάσεις όπως οι επίμαχες εν προκειμένω, τα μέρη μπορούν να επιλέξουν μόνο μεταξύ ορισμένων δικαίων σύμφωνα με το άρθρο 3. Στα δίκαια αυτά περιλαμβάνονται το δίκαιο της χώρας όπου βρίσκεται ο κίνδυνος κατά τη χρονική στιγμή συνάψεως της συμβάσεως (άρθρο 7, παράγραφος 3, στοιχείο α') και το δίκαιο της χώρας όπου ο ασφαλισμένος έχει τη συνήθη διαμονή του (άρθρο 7, παράγραφος 3, στοιχείο β'). Το άρθρο 7, παράγραφος 4, περιέχει πρόσθετους κανόνες για τις συμβάσεις ασφαλίσεως που καλύπτουν κινδύνους για τους οποίους ένα κράτος μέλος επιβάλλει υποχρέωση συνάψεως ασφαλίσεως¹³.

9. Το άρθρο 15 τιτλοφορείται «Υποκατάσταση εκ του νόμου». Το άρθρο αυτό ορίζει ότι «[ό]ταν, δυνάμει μιας συμβατικής ενοχής, ένα πρόσωπο (ο δανειστής) έχει απαίτηση έναντι άλλου προσώπου (οφειλέτης), και ένα τρίτο πρόσωπο έχει την υποχρέωση να ικανοποιήσει τον δανειστή, ή τον έχει πράγματι ικανοποιήσει εκπληρώνοντας την υποχρέωση αυτή, το δίκαιο που διέπει την υποχρέωση του τρίτου να ικανοποιήσει τον δανειστή καθορίζει αν και σε ποιο βαθμό αυτός ο τρίτος δικαιούται να ασκήσει κατά του οφειλέτη τα δικαιώματα που είχε ο δανειστής κατά του οφειλέτη σύμφωνα με το δίκαιο που διέπει τη σχέση τους».

10. Κατά το άρθρο 16, «[σ]την περίπτωση που ένας δανειστής έχει απαιτήσεις έναντι περισσότερων οφειλετών, οι οποίοι ευθύνονται για την ίδια απαίτηση, και ένας εκ των οφειλετών έχει ήδη ικανοποιήσει, εν όλω ή εν μέρει, την απαίτηση, το δίκαιο το οποίο διέπει την υποχρέωση του οφειλέτη έναντι του δανειστή διέπει επίσης το δικαίωμα του οφειλέτη να στραφεί κατά των λοιπών οφειλετών. Οι λοιποί οφειλέτες μπορούν να αντιτάξουν κατά του δανειστή τα μέσα άμυνας τα οποία διαθέτουν στο μέτρο που επιτρέπεται από το δίκαιο το οποίο διέπει τις υποχρεώσεις τους έναντι του δανειστή».

Ο κανονισμός Ρώμη II

11. Ο κανονισμός Ρώμη II εφαρμόζεται «[...] στις εξωσυμβατικές ενοχές αστικού και εμπορικού δικαίου, σε περίπτωση που περιλαμβάνουν σύγκρουση δικαίων. [...]»¹⁴.

12. Το κεφάλαιο II τιτλοφορείται «Αδικοπραξίες». Το άρθρο 4, παράγραφος 1, θέτει τον γενικό κανόνα ότι «[τ]ο εφαρμοστέο δίκαιο επί εξωσυμβατικής ενοχής η οποία απορρέει από αδικοπραξία είναι το δίκαιο της χώρας στην οποία επέρχεται η ζημία, ανεξαρτήτως της χώρας στην οποία έλαβε χώρα το ζημιογόνο γεγονός καθώς και της χώρας ή των χωρών στις οποίες το εν λόγω γεγονός παράγει έμμεσα αποτελέσματα, εκτός αν ορίζεται άλλως στον παρόντα κανονισμό». Στα άρθρα 5 έως 12 περιλαμβάνονται κανόνες που αφορούν συγκεκριμένες εξωσυμβατικές ενοχές¹⁵.

13 — Η δικογραφία ενώπιον του Δικαστηρίου δεν περιέχει επαρκείς λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις λιθουανικές και τις γερμανικές ρυθμίσεις που διέπουν την υποχρεωτική ασφάλιση αυτοκινήτων οχημάτων, ώστε να είμαι σε θέση να κάνω κάποια χρήσιμη παρατήρηση ως προς τη σημασία που θα μπορούσε να έχει στην προκειμένη περίπτωση το άρθρο 7, παράγραφος 4.

14 — Άρθρο 1, παράγραφος 1.

15 — Οι κανόνες αυτοί, ωστόσο, δεν συμπεριλαμβάνουν τις αξιώσεις εξ αναγωγής όπως αυτές που γεννώνται από τροχαίο ατύχημα.

13. Το άρθρο 18 προβλέπει δυνατότητα του θύματος να στραφεί ευθέως κατά του ασφαλιστή του υποχρέου με αγωγή. Ορίζει ότι «[ο] ζημιωθείς δύναται να στραφεί απευθείας κατά του ασφαλιστή του υποχρέου για την καταβολή αποζημίωσης, εφόσον αυτό προβλέπεται από το δίκαιο που εφαρμόζεται στην εξωσυμβατική ενοχή ή το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση ασφαλίσεως».

14. Στο κεφάλαιο V τίθενται ορισμένοι κοινοί κανόνες, στους οποίους περιλαμβάνονται διατάξεις που διέπουν την υποκατάσταση, πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 19, και την παθητική ενοχή εις ολόκληρον, πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 20. Οι εν λόγω διατάξεις έχουν την ίδια διατύπωση με τα άρθρα 15 και 16 του κανονισμού Ρώμη I.

Η οδηγία 2009/103

15. Η οδηγία 2009/103 κωδικοποιεί τις οδηγίες που σχετίζονται με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης η οποία προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων. Σύμφωνα με την οδηγία, τα οχήματα που καλύπτονται από υποχρεωτική ασφάλιση πρέπει να είναι ασφαλισμένα για κυκλοφορία σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι ακόλουθες αιτιολογικές σκέψεις στο προοίμιο της οδηγίας είναι σημαντικές για την υπό κρίση υπόθεση. Στην αιτιολογική σκέψη 12 επισημαίνεται ότι η υποχρέωση των κρατών μελών να εγγυώνται την ασφαλιστική κάλυψη αποτελεί σημαντικό στοιχείο που διασφαλίζει την προστασία των θυμάτων. Στην αιτιολογική σκέψη 26 διευκρινίζεται ότι «[π]ρος το συμφέρον του ασφαλιζόμενου, θα πρέπει επιπλέον κάθε ασφαλιστήριο συμβόλαιο να διασφαλίζει, σε κάθε κράτος μέλος, έναντι ενιαίου ασφαλιστρού, την κάλυψη που απαιτείται από τη νομοθεσία του ή την κάλυψη που απαιτεί η νομοθεσία του κράτους μέλους της συνήθους στάθμευσης του οχήματος, όταν αυτή η τελευταία είναι υψηλότερη».

16. Ως «όχημα» ορίζεται «οποιοδήποτε αυτοκίνητο όχημα προοριζόμενο να κινείται επί του εδάφους διά μηχανικής δυνάμεως και μη κινούμενο επί σιδηροτροχιών, ως επίσης και οποιοδήποτε ρυμουλκούμενο όχημα, συζευγμένο ή μη μετά του κυρίως αυτοκινήτου οχήματος»¹⁶.

17. Το άρθρο 3 θέτει τη γενική αρχή ότι κάθε κράτος μέλος οφείλει να λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να καλύπτεται από ασφάλιση η αστική ευθύνη σχετικά με την κυκλοφορία οχημάτων με συνήθη στάθμευση στο έδαφός του¹⁷.

18. Το άρθρο 14 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι όλα τα συμβόλαια υποχρεωτικής ασφάλισης της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία των οχημάτων:

- α) καλύπτουν, βάσει ενιαίου ασφαλιστρού, και καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης, ολόκληρο το έδαφος της Κοινότητας, περιλαμβανομένου και του χρονικού διαστήματος τυχόν παραμονής του οχήματος σε άλλα κράτη μέλη κατά τη διάρκεια της σύμβασης και
- β) εξασφαλίζουν, βάσει αυτού του ίδιου ενιαίου ασφαλιστρού, σε κάθε κράτος μέλος, την κάλυψη που απαιτείται από τη νομοθεσία του ή την κάλυψη που απαιτεί η νομοθεσία του κράτους μέλους της συνήθους στάθμευσης του οχήματος, όταν αυτή η τελευταία είναι υψηλότερη.»

16 — Άρθρο 1, παράγραφος 1. Βλ. απόφαση Vnuk (C-162/13, EU:C:2014:2146).

17 — Τα κράτη μέλη δύνανται να παρεκκλίνουν, σύμφωνα με το άρθρο 5, από την υποχρέωση αυτή, ως προς ορισμένα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, υπό συγκεκριμένες συνθήκες. Από κανένα στοιχείο της δικογραφίας ενώπιον του Δικαστηρίου δεν προκύπτει ότι το άρθρο 5 είναι κρίσιμο για τις κύριες δίκες στις δύο υπό εξέταση υποθέσεις.

Το λιθουανικό δίκαιο

19. Το άρθρο 16 του νόμου 1X-378, της 14ης Ιουνίου 2001, περί υποχρεωτικής ασφαλίσεως της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων, τιτλοφορείται «Αρχές που διέπουν την καταβολή αποζημιώσεως». Κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, ο υπεύθυνος ασφαλιστής ή το γραφείο ασφαλίσεως ενέχεται στην καταβολή αποζημιώσεως εάν ο χρήστης του αυτοκινήτου οχήματος φέρει την αστική ευθύνη της ζημίας που προκλήθηκε στον ζημιωθέντα τρίτο. Η αποζημίωση πρέπει να καταβάλλεται σύμφωνα με τη νομοθεσία που ρυθμίζει την υποχρεωτική ασφάλιση της αστικής ευθύνης των χρηστών αυτοκινήτων οχημάτων του κράτους στην επικράτεια του οποίου συνέβη το τροχαίο ατύχημα. Το άρθρο 16, παράγραφος 5, προβλέπει ως γενικό κανόνα ότι η αποζημίωση για ζημία που προκλήθηκε από ρυμουλκούμενο καταβάλλεται δυνάμει του ασφαλιστηρίου συμβολαίου το οποίο καλύπτει το έλκον όχημα αν τα δύο οχήματα παραμένουν συνδεδεμένα κατά τον χρόνο του τροχαίου ατυχήματος. Αντιθέτως, η υποχρέωση αποζημιώσεως θα διέπεται από το συμβόλαιο που καλύπτει το ρυμουλκούμενο μόνον εάν τα δύο οχήματα αποσυνδέθηκαν και η προκληθείσα ζημία καθιστά αστικώς υπεύθυνο τον χρήστη του ρυμουλκούμενου.

Το γερμανικό δίκαιο

20. Το αιτούν δικαστήριο στην υπόθεση C-475/14 εξηγεί ότι το λιθουανικό και το γερμανικό δίκαιο εφαρμόζουν διαφορετικές αρχές ως προς την κατανομή της ευθύνης μεταξύ των ασφαλιστών του έλκοντος και του ρυμουλκούμενου οχήματος σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η ζημία προκλήθηκε σε τροχαίο ατύχημα για το οποίο ευθύνονται τα οχήματα αυτά χρησιμοποιούμενα σε συνδυασμό. Σύμφωνα με το λιθουανικό δίκαιο, η κατάσταση έχει όπως εκτέθηκε παραπάνω. Αντιθέτως, κατά το γερμανικό δίκαιο, οι ασφαλιστές του έλκοντος και του ρυμουλκούμενου οχήματος ευθύνονται κατά ποσοστό 50 % ο καθένας για τη ζημία που προκλήθηκε από τον συνδυασμό οχημάτων, ανεξαρτήτως αν το ρυμουλκούμενο αποσυνδέθηκε ή όχι από το έλκον όχημα κατά το ατύχημα, εκτός αν οι ασφαλισμένοι είχαν συμφωνήσει διαφορετικά¹⁸. Επιπλέον, απαντούν διαφορές μεταξύ του λιθουανικού και του γερμανικού δικαίου αναφορικά με τις προθεσμίες ασκήσεως της αγωγής εξ αναγωγής.

Πραγματικά περιστατικά, διαδικασία και προδικαστικά ερωτήματα

Η υπόθεση C-359/14

21. Την 1η Σεπτεμβρίου 2011, στην περιοχή του Mannheim (Γερμανία), ένας γεωργικός ελκυστήρας με προσδεδεμένο ρυμουλκούμενο, ενώ επιχειρούσε αναστροφή ευρισκόμενος σε στενή οδό, βγήκε από την πορεία του και ανατράπηκε, προκαλώντας ζημίες ανερχόμενες σε 2 247,45 ευρώ (7 760,02 LTL). Η αστυνομία του Cochem (Γερμανία) διαπίστωσε ότι ο οδηγός του γεωργικού ελκυστήρα ήταν υπεύθυνος για την πρόκληση του ατυχήματος και για την επακόλουθη ζημία. Κατά τον χρόνο του ατυχήματος, ο κύριος ή ο νόμιμος χρήστης του γεωργικού ελκυστήρα καλυπτόταν από υποχρεωτική ασφάλιση στην εταιρία ERGO SE (στο εξής: ERGO), ενώ το ρυμουλκούμενο όχημα ήταν ασφαλισμένο από υποκατάστημα της If P&C Insurance AS (στο εξής: If P&C). Τόπος συνήθους δραστηριότητας αμφοτέρων των ασφαλιστικών εταιριών είναι η Λιθουανία. Η ERGO κατέβαλε αποζημίωση για τη ζημία που προκλήθηκε συνεπεία του ατυχήματος. Στη συνέχεια άσκησε αγωγή στη Λιθουανία με την οποία ισχυρίστηκε ότι η If P&C όφειλε να αναλάβει αλληλεγγύως ευθύνη για την προκληθείσα ζημία.

18 — Στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση C-475/14 το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση IV 279/08 του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, της 27ης Οκτωβρίου 2010. Η εν λόγω υπόθεση αφορούσε οχήματα που καλύπτονταν από γερμανικά ασφαλιστήρια συμβολαία και διέπονταν από το γερμανικό ασφαλιστικό καθεστώς. Η περίπτωση αυτή διαφέρει από αυτές των κύριων δικών, οι οποίες αφορούν οχήματα ταξινομημένα στην αλλοδαπή που καλύπτονται από ασφαλιστήρια συμβολαία συναφθέντα σε άλλο κράτος μέλος.

22. Το Vilniaus miesto apylinkės teismas εξηγεί ότι το Ανώτατο Δικαστήριο της Λιθουανίας έχει αποφανθεί ότι η έννομη σχέση μεταξύ του ασφαλιστή έλκοντος και του ασφαλιστή ρυμουλκούμενου οχήματος, στην περίπτωση όπου ανακύψει ζήτημα σχετικά με το αναγωγικό δικαίωμα που ασκήθηκε από τον πρώτο ασφαλιστή κατά του δεύτερου, είναι συμβατικής φύσεως. Το αιτούν δικαστήριο ωστόσο διατηρεί αμφιβολίες επ' αυτού, καθόσον οι έννοιες της συμβατικής και της εξωσυμβατικής σχέσεως έχουν αυτοτελές περιεχόμενο κατά το δίκαιο της ΕΕ. Περαιτέρω, δεν υπάρχει γραπτή σύμβαση ούτε προφορική συμφωνία μεταξύ των δύο ασφαλιστών. Υπό τις περιστάσεις αυτές δεν είναι σαφές ούτε αν το εφαρμοστέο στην προκειμένη περίπτωση δίκαιο (το γερμανικό ή το λιθουανικό δίκαιο) θα έπρεπε να καθοριστεί σύμφωνα με τον κανονισμό Ρώμη II ή όχι.

Η υπόθεση C-475/14

23. Στις 21 Ιανουαρίου 2011 συνέβη στη Γερμανία ένα τροχαίο ατύχημα, όταν ένας γεωργικός ελκυστήρας που έφερε ρυμουλκούμενο όχημα προξένησε υλικές ζημιές σε περιουσία τρίτου. Κατά τον χρόνο του ατυχήματος, η αστική ευθύνη του κυρίου ή του νόμιμου χρήστη του γεωργικού ελκυστήρα καλυπτόταν από τη λιθουανική θυγατρική της εταιρίας AAS Gjensidige Baltic (στο εξής: Gjensidige Baltic), ενώ το ρυμουλκούμενο όχημα ήταν ασφαλισμένο από την εταιρία UAB DK PZU Lietuva (στο εξής: UAB). Ύστερα από αγωγή που ασκήθηκε από τους Γερμανούς νόμιμους εκπροσώπους του θύματος, η Gjensidige Baltic κατέβαλε αποζημίωση ύψους 1 254,36 ευρώ (4 331,05 LTL). Στη συνέχεια η Gjensidige Baltic ζήτησε από τον ασφαλιστή του ρυμουλκούμενου οχήματος να της καταβάλει το ήμισυ της εν λόγω αποζημιώσεως, που ανήρχετο σε 672,02 ευρώ (2 165,53 LTL). Έτσι, ανέκυψε διαφορά αναφορικά με το εφαρμοστέο δίκαιο (το γερμανικό ή το λιθουανικό) επί του αναγωγικού δικαιώματος της Gjensidige Baltic, καθώς και με το αν ο εν λόγω ασφαλιστής ευθύνεται αποκλειστικώς ή αλληλεγγύως με τη UAB.

24. Το Πρωτοδικείο του Vilnius έκανε δεκτή την αγωγή της Gjensidige Baltic. Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι, εφόσον η ζημία προκλήθηκε από τροχαίο ατύχημα που συνέβη στη Γερμανία, εφαρμοστέο στην εξωσυμβατική ευθύνη η οποία απέρρεε από την αδιοπραξία ήταν το γερμανικό δίκαιο, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού Ρώμη II. Η απόφαση αυτή εξαφανίστηκε κατ' έφεση από το Vilniaus apygardos teismas (Εφετείο του Vilnius). Στη συνέχεια η Gjensidige Baltic άσκησε αναίρεση ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου της Λιθουανίας. Το τελευταίο δικαστήριο εκτιμά ότι η ενώπιόν του διαφορά αφορά κατά κύριο λόγο τον χαρακτηρισμό των σχέσεων μεταξύ των ασφαλιστών του έλκοντος οχήματος και των ασφαλιστών του ρυμουλκούμενου οχήματος, καθώς και το ζήτημα ποιο δίκαιο (το γερμανικό ή το λιθουανικό) είναι εφαρμοστέο στις εν λόγω σχέσεις.

25. Κατά το αιτούν δικαστήριο, είναι σημαντικό να αποσαφηνιστεί αν το άρθρο 14, στοιχείο β', της οδηγίας 2009/103 θα πρέπει να θεωρείται ως κανόνας που καθορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο όχι μόνο σε υποθέσεις σχετικές με την προστασία των θυμάτων τροχαίων ατυχημάτων, αλλά και όταν πρόκειται για αγωγή εξ αναγωγής ασφαλιστή, στην περίπτωση όπου στο τροχαίο ατύχημα εμπλέκονται έλκον και ρυμουλκούμενο όχημα τα οποία χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό.

26. Ως εκ τούτου, στις δύο αυτές υποθέσεις υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα.

Στην υπόθεση C-359/14 το Vilniaus miesto apylinkės teismas ερωτά:

- «1) Έχει το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού [Ρώμη I], κατά το οποίο, “[ε]φόσον το εφαρμοστέο δίκαιο δεν μπορεί να καθοριστεί σύμφωνα με τις παραγράφους 1 ή 2, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα”, την έννοια ότι σε περιπτώσεις όπως η επίμαχη εν προκειμένω εφαρμόζεται το γερμανικό δίκαιο;

- 2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, έχει ο κανόνας του άρθρου 4 του κανονισμού [Ρώμη II] την έννοια ότι, σε περιπτώσεις όπως η επίμαχη εν προκειμένω, το εφαρμοστέο δίκαιο στη διαφορά μεταξύ του ασφαλιστή του έλκοντος οχήματος και του ασφαλιστή του ρυμουλκούμενου οχήματος πρέπει να προσδιοριστεί βάσει του δικαίου της χώρας όπου προκλήθηκε η οφειλόμενη στο τροχαίο ατύχημα ζημία;»

Στην υπόθεση C-475/14 το Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ερωτά:

- «1) Θέτει το άρθρο 14, στοιχείο β', της [οδηγίας 2009/103] έναν κανόνα συγκρούσεως νόμων, ο οποίος *ratione personae* πρέπει να εφαρμόζεται όχι μόνο στα θύματα τροχαίων ατυχημάτων αλλά και στους ασφαλιστές των υπαίτιων για την πρόκληση της ζημίας οχημάτων, με σκοπό τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου στις μεταξύ τους σχέσεις, και συνιστά η συγκεκριμένη διάταξη ειδικό κανόνα δικαίου σε σχέση με τους κανόνες που διέπουν το εφαρμοστέο δίκαιο και προβλέπονται από τους κανονισμούς Ρώμη I και Ρώμη II [;]
- 2) Εάν στο πρώτο ερώτημα δοθεί αρνητική απάντηση, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον η έννοια των “συμβατικών ενοχών” κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού Ρώμη I καλύπτει έννομες σχέσεις όπως αυτές μεταξύ των ασφαλιστών στην υπό κρίση υπόθεση. Εάν πράγματι η έννοια των “συμβατικών ενοχών” καλύπτει τις έννομες σχέσεις μεταξύ των ασφαλιστών, εμπίπτουν οι εν λόγω σχέσεις στην κατηγορία των συμβάσεων ασφαλίσεως (έννομες σχέσεις) και πρέπει το εφαρμοστέο σε αυτές δίκαιο να καθοριστεί βάσει του άρθρου 7 του κανονισμού Ρώμη I;
- 3) Εάν οι απαντήσεις που θα δοθούν στα πρώτα δύο ερωτήματα είναι αρνητικές, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον, σε περίπτωση ασκήσεως αγωγής εξ αναγωγής, οι έννομες σχέσεις μεταξύ των ασφαλιστών συνδυασμού οχημάτων εμπίπτουν στην έννοια των “εξωσυμβατικών ενοχών” κατά τον κανονισμό Ρώμη II και αν, κατά τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού Ρώμη II, οι εν λόγω σχέσεις πρέπει ή όχι να θεωρούνται ως παρεπόμενες έννομες σχέσεις που απορρέουν από τροχαίο ατύχημα (αδικοπραξία). Σε μια περίπτωση όπως αυτή της υπό κρίση υποθέσεως, πρέπει οι ασφαλιστές του συνδυασμού οχημάτων να αντιμετωπίζονται ως οφειλέτες οι οποίοι ευθύνονται για την ίδια αξίωση κατά την έννοια του άρθρου 20 του κανονισμού Ρώμη II, και το εφαρμοστέο δίκαιο στις μεταξύ τους σχέσεις να καθορίζεται βάσει του εν λόγω κανόνα[;]»

27. Στην υπόθεση C-359/14 γραπτές παρατηρήσεις υποβλήθηκαν από την ERGO, την If P&C, τη Γερμανική και τη Λιθουανική Κυβέρνηση και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επίσης υποβλήθηκαν γραπτές παρατηρήσεις στην υπόθεση C-475/14 από την Gjensidige Baltic, τη Λιθουανία και την Επιτροπή. Προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως, αποφασίστηκε η συνεκδίκηση των δύο υποθέσεων. Δεν διεξήχθη όμως επ' ακροατηρίου συζήτηση, δεδομένου ότι τούτο δεν ζητήθηκε.

Εκτίμηση

Προκαταρκτική παρατήρηση

28. Η If P&C και η Λιθουανική Κυβέρνηση αναφέρουν ότι η Λιθουανία έχει υπογράψει τη Σύμβαση της Χάγης για το εφαρμοστέο δίκαιο στα τροχαία ατυχήματα¹⁹. Ωστόσο, το άρθρο 2, παράγραφος 5, της Σύμβασης αυτής ορίζει ότι δεν έχει εφαρμογή στις αγωγές εξ αναγωγής ούτε στην υποκατάσταση, στον βαθμό που εμπλέκονται ασφαλιστικές εταιρίες. Κατά συνέπεια, η Σύμβαση δεν είναι κρίσιμη για τον καθορισμό του εφαρμοστέου εν προκειμένω δικαίου.

Η οδηγία 2009/103

29. Στην υπόθεση C-475/14 το Lietuvos Aukščiausioji Teismai ζητεί, με το πρώτο του προδικαστικό ερώτημα, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 14, στοιχείο β', της οδηγίας 2009/103 θέτει ειδικό κανόνα συγκρούσεως νόμων που εφαρμόζεται στις αγωγές εξ αναγωγής. Το εν λόγω ερώτημα είναι εξίσου σημαντικό για την υπόθεση C-359/14, παρότι δεν τέθηκε από το Vilniaus miesto apylinkės teismas.

30. Η Gjensidige Baltic ισχυρίζεται ότι το άρθρο 14, στοιχείο β', συνιστά *lex specialis* υπό την ως άνω έννοια.

31. Διαφωνώ με την άποψη αυτή.

32. Τόσο από το γράμμα όσο και από τους σκοπούς της οδηγίας καθίσταται σαφές ότι το άρθρο 14, στοιχείο β', δεν θέτει ειδικούς κανόνες για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου σε αγωγές εξ αναγωγής μεταξύ ασφαλιστών.

33. Πρώτον, όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, η οδηγία δεν εναρμονίζει κανόνες για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου στις διαφορές από αυτοκινητικά ατυχήματα. Αντιθέτως, ο γενικός σκοπός της οδηγίας είναι να διασφαλίσει την προστασία των θυμάτων ατυχημάτων παρέχοντας την εγγύηση ισχύος ασφαλιστικής καλύψεως²⁰.

34. Δεύτερον, τα στοιχεία α' και β' του άρθρου 14 πρέπει να ερμηνεύονται συνδυαστικά. Αναφορικά με τα ασφαλιστήρια συμβόλαια οχημάτων, το άρθρο 14 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν ότι ένα ενιαίο ασφάλιστρο καλύπτει ολόκληρο το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθ' όλη τη διάρκεια της συμβάσεως και να εγγυώνται, βάσει του εν λόγω ασφάλιστρου, σε κάθε κράτος μέλος, την κάλυψη που απαιτείται από τη νομοθεσία του ή την κάλυψη που απαιτεί η νομοθεσία του κράτους μέλους της σταθμεύσεως του οχήματος, όταν η τελευταία αυτή κάλυψη είναι ευρύτερη²¹. Η διάταξη αφορά αποκλειστικώς την εδαφική έκταση και τον βαθμό της καλύψεως που οφείλει να παράσχει ο ασφαλιστής, προκειμένου να εξασφαλίζεται επαρκής προστασία των θυμάτων τροχαίων ατυχημάτων.

35. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η διάταξη φθάνει μέχρι του σημείου να θεσπίζει ειδικό κανόνα για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου σε διαφορές μεταξύ ασφαλιστικών εταιριών σχετικές με αγωγές εξ αναγωγής. Με απλά λόγια, ούτε το γράμμα ούτε ο σκοπός της οδηγίας στηρίζουν μια τέτοια ερμηνεία.

19 — Βλ. Συνδιάσκεψη της Χάγης για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, Πράξεις και έγγραφα της 11ης συνεδριάσεως 1968 (Τόμος III, Τροχαία Ατυχήματα, σ. 223).

20 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 12 του προοιμίου της οδηγίας.

21 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 26 του προοιμίου της οδηγίας.

Γενικές παρατηρήσεις επί των κανονισμών Ρώμη I και Ρώμη II

36. Οι μετέχοντες στη διαδικασία ακολουθούν διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς το ερώτημα αν το εφαρμοστέο στην αγωγή εξ αναγωγής δίκαιο πρέπει να καθορίζεται από τους κανόνες του κανονισμού Ρώμη I ή του κανονισμού Ρώμη II. Κατά βάση, οι θέσεις τους διαφέρουν ανάλογα με το αν θεωρούν ότι η αγωγή εξ αναγωγής απορρέει από συμβατική σχέση (τις ασφαλιστικές συμβάσεις) ή από εξωσυμβατική σχέση (το τροχαίο ατύχημα).

37. Στην υπόθεση C-359/14, τρεις μετέχοντες (η If P&C, η Γερμανία και η Επιτροπή) υποστηρίζουν ότι, εφόσον η αγωγή εξ αναγωγής απορρέει και συνδέεται με α) τη σύμβαση μεταξύ του ασφαλισμένου και του ασφαλιστή του έλκοντος οχήματος και β) τη σύμβαση μεταξύ του ασφαλισμένου και του ασφαλιστή του ρυμουλκούμενου οχήματος, η αγωγή εξ αναγωγής είναι συμβατικής φύσεως. Επομένως, το εφαρμοστέο δίκαιο πρέπει να καθοριστεί σύμφωνα με τον κανονισμό Ρώμη I, οπότε ισχύουν οι λιθουανικοί κανόνες. Η If P&C θεωρεί ότι το άρθρο 7 του κανονισμού Ρώμη I, το οποίο αναφέρεται ειδικώς στις ασφαλιστικές συμβάσεις, είναι αυτό που διέπει τη διαφορά. Η Γερμανία υποστηρίζει ότι εφαρμόζεται το άρθρο 16 του κανονισμού Ρώμη I, το οποίο αφορά την παθητική ενοχή εις ολόκληρον.

38. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 5 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, η έννοια των «ενοχών εξ αδιοπραξίας ή οιονεί δικαιοπραξίας» έχει «υπολειμματικό» χαρακτήρα, καθώς προκύπτει αφού προηγηθεί η εξέταση των «διαφορών εκ συμβάσεως». Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αξίωση του ασφαλιστή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 15 και του άρθρου 16 του κανονισμού Ρώμη I. Από το άρθρο 16 (που διέπει την παθητική ενοχή εις ολόκληρον) συνάγεται ότι όταν δανειστής έχει αξίωση κατά περισσότερων οφειλετών που ευθύνονται για την ίδια απαίτηση, δεν χρειάζεται οι οφειλέτες να συνδέονται μεταξύ τους με συμβατική σχέση. Κατά συνέπεια, προκειμένου μια υπόθεση όπου τίθεται ζήτημα παθητικής ενοχής εις ολόκληρον να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη I, αρκεί η ύπαρξη συμβατικών σχέσεων μεταξύ καθενός εκ των οφειλετών και του δανειστή του.

39. Η ERGO υποστηρίζει ότι εφαρμόζεται ο κανονισμός Ρώμη II. Οι σχέσεις μεταξύ του υπαιτίου και του θύματος, οι οποίες απορρέουν από τροχαίο ατύχημα, είναι εξωσυμβατικής φύσεως. Επομένως, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού Ρώμη II, εφαρμοστέο είναι το γερμανικό δίκαιο και την αγωγή εξ αναγωγής διέπουν οι κανόνες του άρθρου 20 του ίδιου κανονισμού, σχετικά με την παθητική ενοχή εις ολόκληρον. Η Λιθουανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η έννοια των εξωσυμβατικών ενοχών πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως και ότι η σχέση μεταξύ των ασφαλιστών ομοιάζει περισσότερο με εξωσυμβατική σχέση.

40. Στην υπόθεση C-475/14 η Gjensidige Baltic ισχυρίζεται ότι η έννομη σχέση μεταξύ των ασφαλιστών του έλκοντος και του ρυμουλκούμενου οχήματος προκύπτει από το τροχαίο ατύχημα και, ως εκ τούτου, καλύπτεται από τον κανονισμό Ρώμη II. Το άρθρο 20 του εν λόγω κανονισμού (το οποίο αφορά την παθητική ενοχή εις ολόκληρον των οφειλετών) καθορίζει επομένως το εφαρμοστέο δίκαιο στην αγωγή εξ αναγωγής μεταξύ των ασφαλιστών. Η Λιθουανία και η Επιτροπή υποστηρίζουν τις ίδιες θέσεις όπως στην υπόθεση C-359/14.

41. Η αγωγή εξ αναγωγής του ασφαλιστή έλκοντος οχήματος κατά του ασφαλιστή ρυμουλκούμενου οχήματος απορρέει από συμβατική ενοχή ή από εξωσυμβατική ενοχή; Θα ξεκινήσω με ορισμένες διαπιστώσεις που δεν αμφισβητούνται.

42. Πρώτον, ο όρος «συμβατικές ενοχές» δεν ορίζεται στον κανονισμό Ρώμη I.

43. Δεύτερον, το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής καθενός εκ των κανονισμών Ρώμη I και Ρώμη II θα πρέπει να μη συγκρούεται με του άλλου ούτε και με του κανονισμού Βρυξέλλες I²².

44. Τρίτον, το Δικαστήριο ερωτάται εν προκειμένω ποιες διατάξεις, του κανονισμού Ρώμη I ή του κανονισμού Ρώμη II, καθορίζουν το εφαρμοστέο δίκαιο σε περίπτωση όπου δύο ή περισσότεροι ασφαλιστές ενδεχομένως να ευθύνονται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον, βάσει των αντίστοιχων ασφαλιστικών συμβάσεων, προς καταβολή αποζημιώσεως σε θύμα που υπέστη ζημία από αδικοπραξία του ασφαλισμένου, και ο ένας ασφαλιστής, αφού κατέβαλε πλήρως την αποζημίωση αυτή, ζητεί μέρος της από τον άλλο/τους άλλους. Αν και η σχετική με τον κανονισμό Βρυξέλλες I νομολογία για τη δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων δεν μπορεί να εφαρμοστεί αυτομάτως, εντούτοις ενδέχεται να αποβεί χρήσιμη στο Δικαστήριο.

45. Φρονώ ότι οι ακόλουθες αρχές οι οποίες απορρέουν από τη νομολογία σχετικά με τον κανονισμό Βρυξέλλες I ισχύουν εν προκειμένω.

46. Πρώτον, οι έννοιες «διαφορές εκ συμβάσεως» και «ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί δικαιοπραξίας» του άρθρου 5, παράγραφοι 1 και 3 αντιστοίχως, του κανονισμού Βρυξέλλες I πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς, με γνώμονα κυρίως την οικονομία και τους σκοπούς του²³. Το ίδιο πρέπει να ισχύει και για τις έννοιες «συμβατικές ενοχές» του κανονισμού Ρώμη I και «εξωσυμβατικές ενοχές» του κανονισμού Ρώμη II.

47. Στη συνέχεια, πρέπει να υπομνηστεί ότι, στον βαθμό που ο κανονισμός Βρυξέλλες I αντικαθιστά τη Σύμβαση των Βρυξελλών, η ερμηνεία των διατάξεων της τελευταίας από το Δικαστήριο ισχύει και ως προς τις διατάξεις του κανονισμού Βρυξέλλες I²⁴.

48. Περαιτέρω, κατά πάγια νομολογία, η έννοια «διαφορές εκ συμβάσεως» κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού Βρυξέλλες I προϋποθέτει ότι ένα πρόσωπο ανέλαβε ελεύθερα έναντι άλλου προσώπου μια έννομη υποχρέωση στην οποία στηρίζεται η αγωγή²⁵. Η έννοια «συμβατική ενοχή» κατά τον κανονισμό Ρώμη I πρέπει επομένως να έχει την ίδια βάση.

49. Τέλος, η έννοια «ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί δικαιοπραξίας» κατά το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού Βρυξέλλες I καλύπτει οποιαδήποτε αξίωση θέτει ζήτημα ευθύνης του εναγομένου και δεν αφορά «διαφορές εκ συμβάσεως» κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', του ίδιου κανονισμού²⁶. Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, η έννοια εξωσυμβατικές διαφορές έχει υπολειμματικό χαρακτήρα. Η ίδια λογική πρέπει να ισχύει και ως προς την οριοθέτηση μεταξύ των συμβατικών ενοχών που διέπονται από τον κανονισμό Ρώμη I και των εξωσυμβατικών ενοχών που διέπονται από τον κανονισμό Ρώμη II.

50. Ως εκ τούτου, θα ξεκινήσω εξετάζοντας αν η αγωγή εξ αναγωγής που ασκείται από ασφαλιστή είναι κατ' ουσίαν συμβατικής φύσεως. Μόνον εφόσον δεν μπορεί να ενταχθεί στην κατηγορία αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί ως εξωσυμβατική.

22 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 7 των προοιμίων αμφότερων των κανονισμών Ρώμη I και Ρώμη II. Βλ. περαιτέρω απόφαση *ÖFAB* (C-147/12, EU:C:2013:490, σκέψη 28).

23 — Βλ. απόφαση *Brogssitter* (C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψη 18 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

24 — Βλ. απόφαση *Brogssitter* (C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψη 19 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

25 — Βλ. απόφαση *ÖFAB* (C-147/12, EU:C:2013:490, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

26 — Βλ. περαιτέρω απόφαση *Brogssitter* (C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψεις 20 και 21). Βλ. επίσης απόφαση *ÖFAB* (C-147/12, EU:C:2013:490, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

Ο κανονισμός Ρώμη I

51. Στην υπόθεση C-359/14 το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού Ρώμη I έχει την έννοια ότι το γερμανικό δίκαιο πρέπει να εφαρμοστεί στην κύρια δίκη (πρώτο προδικαστικό ερώτημα). Στην υπόθεση C-475/14 το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν οι έννομες σχέσεις μεταξύ των αντίστοιχων ασφαλιστών του γεωργικού ελκυστήρα και του ρυμουλκούμενου οχήματος δημιουργούν συμβατικές ενοχές με την έννοια του άρθρου 1 του κανονισμού Ρώμη I. Αν είναι έτσι, ερωτά στη συνέχεια: μπορεί να καθοριστεί το εφαρμοστέο δίκαιο δυνάμει του άρθρου 7 του κανονισμού Ρώμη I (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα);

52. Από τις αιτήσεις προδικαστικής απόφασης αντλούνται δύο σαφείς διαπιστώσεις. Πρώτον, σε καμία από τις δύο υποθέσεις δεν υπάρχει σύμβαση μεταξύ των δύο ασφαλιστών. Επομένως, δεν τίθεται ζήτημα καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου ούτε βάσει των διατάξεων του άρθρου 3 του κανονισμού Ρώμη I, οι οποίες αφήνουν ελευθερία επιλογής στα συμβαλλόμενα μέρη, ούτε βάσει των κανόνων του άρθρου 4 του ίδιου κανονισμού, που διέπουν το ζήτημα αυτό στην περίπτωση όπου τα μέρη δεν έχουν επιλέξει· ομοίως, ούτε το άρθρο 7 ασκεί επιρροή συναφώς. Δεύτερον, είναι αναμφισβήτητο ότι όντως έχουν συναφθεί συμβάσεις ασφαλίσεως μεταξύ των ασφαλισμένων των ελκόντων και ρυμουλκούμενων οχημάτων και των αντίστοιχων ασφαλιστών.

53. Σε καμία από τις δύο υποθέσεις, C-359/14 και C-475/14, το αιτούν δικαστήριο δεν έκρινε ότι οι οικείες συμβάσεις διέπονται από το λιθουανικό δίκαιο. Στον βαθμό που είναι αναγκαίος ο καθορισμός του εφαρμοστέου δικαίου επί των ασφαλιστικών συμβάσεων, αυτό πρέπει να γίνει σύμφωνα με τα άρθρα 3, 4 και/ή 7. Μολονότι τούτο αποτελεί τελικά ζήτημα επί του οποίου θα πρέπει να αποφανθεί το εθνικό δικαστήριο, από τα στοιχεία ενώπιον του Δικαστηρίου συνάγεται ότι πιθανόν να είναι εφαρμοστέο το λιθουανικό δίκαιο²⁷.

54. Πάντως, αναφορικά με την αγωγή εξ αναγωγής του ασφαλιστή, θεωρώ ότι το εφαρμοστέο δίκαιο πρέπει να καθορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες του κανονισμού Ρώμη I, για τους ακόλουθους λόγους.

55. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού Ρώμη I αναφέρει ότι «[ο] παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις συμβατικές ενοχές αστικού και εμπορικού δικαίου στις περιπτώσεις που εμπεριέχουν σύγκρουση νόμων». Η διατύπωση αυτή μπορεί κάλλιστα να καλύπτει περιπτώσεις όπως αυτές των κύριων δικών.

56. Στο άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού Βρυξέλλες I²⁸ χρησιμοποιείται ελαφρώς διαφορετική διατύπωση, δηλαδή «[...] ως προς τις διαφορές εκ συμβάσεως [...]». Ωστόσο, το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής των ρυθμίσεων για την εναρμόνιση του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου σε αστικές και εμπορικές διαφορές πρέπει να χαρακτηρίζεται από συνοχή²⁹. Το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη I εξαρτάται από την ερμηνεία που θα δοθεί στον όρο «συμβατικές ενοχές» του άρθρου 1, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού. Ως εκ τούτου, είναι θεμιτό να αναζητήσει κανείς συνδρομή στη νομολογία η οποία αφορά τον κανονισμό Βρυξέλλες I.

27 — Πιθανώς με ρητή επιλογή (άρθρο 3): διαφορετικά επειδή ο πάροχος της υπηρεσίας (η ασφαλιστική εταιρία) ή ο ασφαλισμένος έχουν τη συνήθη διαμονή τους στη Λιθουανία (άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', και άρθρο 7, παράγραφος 3, στοιχείο β' αντιστοίχως). Είναι επίσης πιθανό, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, ο κίνδυνος να βρισκόταν στη Λιθουανία (άρθρο 7, παράγραφος 3, στοιχείο α'). Σχετικά με την πιθανή κρίσιμότητα του άρθρου 7, παράγραφος 4, βλ. υποσημείωση 13 ανωτέρω.

28 — Ο γενικός κανόνας σύμφωνα με τον κανονισμό Βρυξέλλες I είναι ότι τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους μπορούν να εναχθούν ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους αυτού (άρθρο 2). Το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού Βρυξέλλες I εισάγει, ως εξαίρεση από τον παραπάνω γενικό κανόνα, έναν κανόνα ειδικής δικαιοδοσίας σύμφωνα με τον οποίο, ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, πρόσωπο που έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος μπορεί να εναχθεί στον τόπο εκτέλεσής της συμβατικής παροχής.

29 — Βλ. σημείο 43 ανωτέρω.

57. Το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού Βρυξέλλες I δεν απαιτεί μεν τη σύναψη συμβάσεως, παρά ταύτα για την εφαρμογή της διατάξεως αυτής είναι απαραίτητος ο προσδιορισμός μιας παροχής, δεδομένου ότι βάσει της εν λόγω διατάξεως η διεθνής δικαιοδοσία του εθνικού δικαστηρίου καθορίζεται με γνώμονα τον τόπο εκπλήρωσης της επίμαχης παροχής. Ο κανόνας ειδικής δικαιοδοσίας του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', «προϋποθέτει τον προσδιορισμό νομικής υποχρέωσης την οποία ένα πρόσωπο ελεύθερα ανέλαβε έναντι άλλου προσώπου και στην οποία στηρίζεται η αγωγή»³⁰. Τυχόν ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως χωρίς αυτή την προϋπόθεση θα οδηγούσε σε επέκταση της εφαρμογής της πέραν των καταστάσεων στις οποίες απέβλεψε ο κανονισμός Βρυξέλλες I.

58. Θεωρώ ότι τα κριτήρια αυτά για την ανάλυση της υπάρξεως «διαφοράς εκ συμβάσεως» (και κατά λογική αναγκαιότητα, της υπάρξεως «συμβατικών ενοχών») εν προκειμένω πληρούνται. Κάθε ασφαλιστής δεσμεύεται από σύμβαση με τον ασφαλισμένο, από την οποία προκύπτουν αμοιβαίες υποχρεώσεις. Οι υποχρεώσεις του ασφαλιστή περιλαμβάνουν την παροχή καλύψεως για την αστική ευθύνη του ασφαλισμένου. Οι υποχρεώσεις του ασφαλισμένου περιλαμβάνουν την καταβολή του ασφαλιστρού. Από πουθενά δεν προκύπτει ότι οι υποχρεώσεις αυτές δεν αναλαμβάνονται ελεύθερα από το ένα συμβαλλόμενο μέρος έναντι του άλλου. Εν ολίγοις, είναι σαφές ότι ασχολούμαστε με «διαφορές εκ συμβάσεως» και με «συμβατικές ενοχές» όσον αφορά τα εν λόγω συμβαλλόμενα μέρη.

59. Για τον χαρακτηρισμό των αστικών αξιώσεων που αποτελούν το βασικό ζήτημα των κύριων δικών, ενδεχομένως να είναι χρήσιμο να διερευνηθούν περαιτέρω οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών εμπλεκόμενων μερών με γενικότερο τρόπο.

60. Ας φανταστούμε ότι λαμβάνει χώρα τροχαίο ατύχημα, στο οποίο εμπλέκονται ένα έλκον όχημα και ένα ρυμουλκούμενο. Από το ατύχημα προκαλείται ζημία σε θύμα, το οποίο δεν φέρει καμία ευθύνη για το γεγονός. Έστω ότι ο Α είναι ο ασφαλισμένος του έλκοντος οχήματος, ο Β ο ασφαλισμένος του ρυμουλκούμενου οχήματος, ο Χ το θύμα του τροχαίου ατυχήματος, ο Γ ο ασφαλιστής του έλκοντος οχήματος και ο Δ ο ασφαλιστής του ρυμουλκούμενου οχήματος. Ο Α και ο Β έχουν προκαλέσει και/ή είναι υπεύθυνοι για τη ζημία και τον τραυματισμό που υπέστη ο Χ. Κατά συνέπεια ο Χ έχει εξωσυμβατική αξίωση κατά του Α και του Β εξ αδικοπραξίας.

61. Καθένας από τους Α και Β έχουν συμβατική σχέση με τους αντίστοιχους ασφαλιστές τους, τον Γ και τον Δ. Δυνάμει των συμβάσεων αυτών καταβάλλεται στον Χ αποζημίωση. Ωστόσο, ακόμα κι αν ο Χ πληρώνεται απευθείας από τον Γ και/ή τον Δ, δεν υπάρχει συμβατική σχέση μεταξύ του Χ, από τη μια πλευρά, και του Γ και/ή του Δ, από την άλλη. Γενεσιουργά γεγονότα της υποχρέωσης προς πληρωμή αποτελούν το τροχαίο ατύχημα και οι αξιώσεις δυνάμει των ασφαλιστικών συμβάσεων.

62. Το αν η αποζημίωση καταβάλλεται στους ασφαλισμένους (Α και Β) ή απευθείας στο θύμα Χ δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο. Εφόσον η υποχρέωση για πληρωμή απορρέει από σύμβαση, η ταυτότητα του λήπτη της εν λόγω πληρωμής (αν αυτός είναι ο ασφαλισμένος, το θύμα ή ο ασφαλιστής του έλκοντος οχήματος) δεν μπορεί να μεταβάλει τη φύση της εν λόγω υποχρέωσης. Ως εκ τούτου, το κέντρο βάρους της υποχρέωσης καταβολής αποζημιώσεως βρίσκεται στη συμβατική ενοχή (του ασφαλιστή να καταβάλει αποζημίωση στον ασφαλισμένο), και όχι σε κάποια εξωσυμβατική υποχρέωση μεταξύ του υπαιτίου και του θύματος που ανακύπτει από το τροχαίο ατύχημα. Αν ο υπαίτιος δεν ήταν ασφαλισμένος, τότε θα ήταν ο ίδιος υποχρεωμένος να αποζημιώσει λόγω αδικοπραξίας το θύμα για την προκληθείσα ζημία. Εάν δεν υπήρχε συμφωνία για την παροχή ασφαλιστικής καλύψεως, οι ασφαλιστικές εταιρίες δεν θα έφεραν καμία ευθύνη. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η αγωγή εξ αναγωγής που ασκεί ο ένας ασφαλιστής κατά του άλλου (ο Γ κατά του Δ στο παράδειγμά μου) απορρέει από τις συμβάσεις ασφαλίσεως· ως εκ τούτου, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις συμβατικές υποχρεώσεις των δύο ασφαλιστών με τους αντίστοιχους ασφαλισμένους τους· κατά συνέπεια, εμπίπτει στον κανονισμό Ρώμη I.

30 — Βλ. απόφαση Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, σκέψεις 46 και 47 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Βλ. επίσης τις προτάσεις μου στην ίδια υπόθεση Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2012:586, σημεία 43 έως 45).

63. Μπορούν τα άρθρα 15 («Υποκατάσταση εκ του νόμου») και 16 («Παθητική ενοχή εις ολόκληρον») να αποτελέσουν ένα περαιτέρω βοηθητικό στοιχείο στο ερώτημα αν το εφαρμοστέο δίκαιο σε περίπτωση αγωγή εξ αναγωγής καθορίζεται με βάση τον κανονισμό Ρώμη I;

64. Κατά την άποψή μου, δεν μπορούν.

65. Το άρθρο 15 ορίζει ότι το δίκαιο που διέπει την υποχρέωση τρίτου να ικανοποιήσει δανειστή καθορίζει αν και σε ποιο βαθμό αυτός ο τρίτος δικαιούται να ασκήσει κατά του οφειλέτη τα δικαιώματα που είχε ο δανειστής κατά του οφειλέτη σύμφωνα με το δίκαιο που διέπει τη σχέση τους. Το άρθρο 16 αφορά περιπτώσεις στις οποίες ένας δανειστής έχει απαιτήσεις έναντι περισσότερων οφειλετών, οι οποίοι ευθύνονται για την ίδια απαίτηση.

66. Ξεκινώ με την παρατήρηση ότι το γεγονός ότι οι διατάξεις αυτές αντιστοιχούν στα άρθρα 19 και 20 του κανονισμού Ρώμη II υποδηλώνει ότι δεν μπορούν να έχουν αποφασιστική σημασία για τον καθορισμό του τι είναι συμβατικό (και ως εκ τούτου διέπεται από τον κανονισμό Ρώμη I) και τι είναι εξωσυμβατικό (και ως εκ τούτου διέπεται από τον κανονισμό Ρώμη II)³¹.

67. Δυστυχώς δεν υπάρχει κάποιο στοιχείο στο προοίμιο του κανονισμού Ρώμη I που να επεξηγεί την προέλευση ή τον σκοπό του άρθρου 15 και του άρθρου 16. Η διατύπωση του άρθρου 15 του κανονισμού Ρώμη I είναι παρεμφερής με αυτή του άρθρου 13, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Ρώμης. Η έκθεση των M. Giuliano και P. Lagarde αναφέρει ότι ο όρος «υποκατάσταση» περιλαμβάνει την εκχώρηση των δικαιωμάτων του δανειστή στο πρόσωπο που, όντας υποχρεωμένο να καταβάλει την οφειλή μαζί με άλλους ή για λογαριασμό άλλων, είχε συμφέρον να την ικανοποιήσει» και, εφόσον η Σύμβαση εφαρμόζεται μόνο σε συμβατικές ενοχές, ο κανόνας αυτός περιορίζεται σε δικαιώματα συμβατικής φύσεως³². Οι συντάκτες της εκθέσεως εξηγούν ότι οι κανόνες για την υποκατάσταση δεν ισχύουν στην υποκατάσταση εκ του νόμου όταν η οφειλή που πρέπει να καταβληθεί απορρέει από αδικοπραξία (για παράδειγμα, όταν ο ασφαλιστής διαδέχεται τον ασφαλισμένο στα δικαιώματά του έναντι του προσώπου που προκαλεί ζημία). Την πιο κοινή περίπτωση υποκαταστάσεως εκ του νόμου αποτελεί η παροχή στον οφειλέτη δανείου με εγγύηση από τον δανειστή. Αν ο εγγυητής (ο τρίτος) εξοφλήσει πλήρως το δάνειο, τότε υποκαθίσταται στα δικαιώματα του δανειστή και έχει αξίωση κατά του οφειλέτη.

68. Οι περιπτώσεις αμφοτέρων των εξεταζόμενων εθνικών διαδικασιών πάντως δεν είναι τόσο απλές όσο αυτή που περιλαμβάνει έναν δανειστή, έναν οφειλέτη και έναν εγγυητή.

69. Το άρθρο 16 του κανονισμού Ρώμη I προστατεύει τη συνέχεια του εφαρμοστέου δικαίου σε περιπτώσεις παθητικής ενοχής εις ολόκληρον στο πλαίσιο των συμβατικών ενοχών. Ωστόσο, δεν συνιστά βοηθητικό στοιχείο κατά την εκτίμηση του ζητήματος του αν μια συγκεκριμένη αρχική υποχρέωση είναι συμβατικής ή εξωσυμβατικής φύσεως.

70. Συνεπώς, κατά τη γνώμη μου, καμία από τις παραπάνω διατάξεις δεν παρέχει περαιτέρω συνδρομή ως προς το ερώτημα αν η αγωγή εξ αναγωγής εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη I.

71. Βάσει της αναλύσεως που επιχείρησα νωρίτερα, συμπεραίνω ότι όταν δύο ή παραπάνω ασφαλιστές ευθύνονται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον να αποζημιώσουν θύμα που υπέστη απώλεια, ζημία ή τραυματισμό εξαιτίας άδικης πράξεως ή παραλείψεως του ασφαλισμένου/των ασφαλισμένων τους, και αν ο ένας ασφαλιστής έχει καταβάλει αυτή την αποζημίωση και αξιώνει μέρος του ποσού που κατέβαλε από τον άλλο/τους άλλους, η υποχρέωση του ασφαλιστή να καταβάλει αποζημίωση στον

31 — Βλ. την Αιτιολογική Έκθεση της Επιτροπής στην πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές («Ρώμη II»), COM(2003) 427 (τελικό), σ. 26.

32 — Βλ. την έκθεση περί της Συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές των M. Giuliano, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου, και P. Lagarde, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Paris I (EE 1987, C 199, σ. 1), άρθρο 13 («Υποκατάσταση»).

ασφαλισμένο ή να αποζημιώσει το θύμα για λογαριασμό του ασφαλισμένου πρέπει να χαρακτηρίζεται ως συμβατική βάσει του κανονισμού Ρώμη I. Είτε ο ασφαλιστής καταβάλει το ποσό απευθείας στο θύμα είτε ο ένας ασφαλιστής καταβάλει ποσό σε άλλον εισφέροντας μέρος του ανωτέρω ποσού, η συμβατική φύση της υποχρέωσης για την καταβολή αποζημιώσεως παραμένει η ίδια. Κατά συνέπεια, το εφαρμοστέο δίκαιο πρέπει να καθοριστεί σύμφωνα με τον κανονισμό Ρώμη I.

Ο κανονισμός Ρώμη II

72. Κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η αγωγή εξ αναγωγής του ασφαλιστή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη I. Επομένως, κατ' ουσίαν, παρέλκει η εξέταση του κανονισμού Ρώμη II. Ωστόσο, για λόγους πληρότητας, θα αναφερθώ ακροθιγώς και σε αυτόν.

73. Κατά την άποψή μου, η αγωγή εξ αναγωγής του ασφαλιστή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού Ρώμη II για τους ακόλουθους λόγους.

74. Πρώτον, οι εξωσυμβατικές ενοχές συνιστούν υπολειμματική κατηγορία. Καθώς προκύπτει από την ανάλυσή μου στα σημεία 58 έως 62 και από το συμπέρασμά μου στο σημείο 71 ανωτέρω, οι κύριες δίκες αφορούν συμβατικές ενοχές. Επομένως το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού Ρώμη II δεν μπορεί εν προκειμένω να εφαρμοστεί.

75. Δεύτερον, η γενική κατηγορία των εξωσυμβατικών ενοχών του άρθρου 4 του κανονισμού Ρώμη II δεν μπορεί να καθορίσει το εφαρμοστέο δίκαιο. Τούτο διότι δεν υπάρχει ζημιόγνο γεγονός μεταξύ του ασφαλιστή του έλκοντος οχήματος και του ασφαλιστή του ρυμουλκούμενου. Ο ασφαλιστής του έλκοντος οχήματος δεν έχει προκαλέσει ζημία στον ασφαλιστή του ρυμουλκούμενου ούτε το αντίστροφο. Ως εκ τούτου, *δεν υπάρχουν εξωσυμβατικές υποχρεώσεις μεταξύ των δύο ασφαλιστών*. Παρά το γεγονός ότι πράγματι το τροχαίο ατύχημα και η επακόλουθη ζημία στο θύμα γέννησαν αξίωση/αξιώσεις δυνάμει της συμβάσεως/των συμβάσεων ασφαλίσεως, οι ασφαλιστές δεν ήταν υπαίτιοι ούτε έχουν σχέση με την επίμαχη πράξη. Η μόνη σύνδεσή τους είναι μέσω των υποχρεώσεων που προβλέπονται στη σύμβαση/στις συμβάσεις ασφαλίσεως με τον αντίστοιχο/τους αντίστοιχους ασφαλισμένο/ασφαλισμένους τους³³. Κατά πάγια νομολογία: «[...] ευθύνη εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας δύναται να στοιχειοθετηθεί μόνον υπό την προϋπόθεση ότι μπορεί να αποδειχθεί αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της ζημίας και του γεγονότος από το οποίο απορρέει η ζημία αυτή»³⁴.

76. Τρίτον, η αγωγή εξ αναγωγής του ασφαλιστή δεν εμπίπτει σε καμία από τις κατηγορίες εξωσυμβατικών ενοχών που διέπονται από τα άρθρα 5 έως 12 του κανονισμού Ρώμη II.

77. Εξάλλου, τι συμπέρασμα μπορεί να συναχθεί από το άρθρο 18, το οποίο προβλέπει επιλογή δικαίου όταν «ο ζημιωθείς» (δηλαδή, το θύμα) επιθυμεί να στραφεί ευθέως κατά του ασφαλιστή του υπαιτίου «[...] εφόσον αυτό προβλέπεται από το δίκαιο που εφαρμόζεται στην εξωσυμβατική ενοχή ή το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση ασφαλίσεως»;

78. Αν και δεν υπάρχει συγκεκριμένη αιτιολογική σκέψη η οποία να φωτίζει το νόημα του άρθρου 18, χρήσιμη είναι συναφώς η Αιτιολογική Έκθεση στην πρόταση της Επιτροπής αναφορικά με το άρθρο 14 (το οποίο στη συνέχεια έγινε άρθρο 18), όπου διευκρινίζεται το εξής: «Το άρθρο 14 ορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο στο ζήτημα του κατά πόσον ο ζημιωθείς είναι εξουσιοδοτημένος να ασκήσει ευθεία αγωγή κατά του ασφαλιστή του υπευθύνου προσώπου. Ο προτεινόμενος κανόνας δημιουργεί εύλογη ισορροπία μεταξύ των παρουσιαζομένων συμφερόντων υπό την έννοια ότι προστατεύει τον ζημιωθέντα, στον οποίον παρέχει δυνατότητα επιλογής, περιορίζοντας ταυτόχρονα την επιλογή σε δύο δίκαια των οποίων την εφαρμογή δικαιούται εύλογα να αναμένει ο ασφαλιστής[:] το εφαρμοστέο δίκαιο στην εξωσυμβατική ενοχή αφενός και εκείνο που εφαρμόζεται στην ασφαλιστική σύμβαση

33 — Βλ., ανωτέρω, σημείο 60.

34 — Βλ. απόφαση ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490 σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

αφετέρου. Σε κάθε περίπτωση, η έκταση των υποχρεώσεων του ασφαλιστή διέπεται από το εφαρμοστέο δίκαιο στην ασφαλιστική σύμβαση. Όπως και στο άρθρο 7 σχετικά με τις προσβολές του περιβάλλοντος, η διατύπωση επιτρέπει να αποφευχθούν τα ερωτηματικά στην περίπτωση κατά την οποία ο ζημιωθείς δεν έχει ασκήσει το δικαίωμά του επιλογής».

79. Θεωρώ ότι το άρθρο 18 δεν επιτελεί κάποια παραπάνω λειτουργία από το να παρέχει στο θύμα την επιλογή να στρέφεται ευθέως κατά του ασφαλιστή (κι όχι κατά του υπαιτίου), χωρίς να επηρεάζονται οι βασικές παράμετροι της καταστάσεως. Το αν το θύμα μπορεί να στραφεί κατά του υπαιτίου θα διέπεται από το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές. Το αν ο ασφαλιστής υποχρεούται εκ του νόμου να καταβάλει αποζημίωση στη θέση του υπαιτίου θα εξαρτηθεί από τους όρους της ασφαλιστικής συμβάσεως κατά την έννοια του εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου.

80. Συνεπώς, επιβεβαιώνεται η άποψή μου ότι ο κανονισμός Ρώμη II δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω και ότι, κατά συνέπεια, οι κανόνες του άρθρου 20 για την παθητική ενοχή εις ολόκληρον δεν είναι κρίσιμες για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου στην υπόθεση C-359/14 ή την υπόθεση C-475/14.

Πρόταση

81. Κατόπιν των σκέψεων που προηγήθηκαν, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα που υποβλήθηκαν από το Vilniaus miesto apylinkės teismas στην υπόθεση C-359/14 και από το Lietuvos Aukščiausio Teismo στην υπόθεση C-475/14 ως ακολούθως:

- Το άρθρο 14, στοιχείο β', της οδηγίας 2009/103/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, σχετικά με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων και τον έλεγχο της υποχρεώσεως προς ασφάλιση της ευθύνης αυτής, δεν θέτει ειδικό κανόνα για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου.
- Όταν δύο ή περισσότεροι ασφαλιστές ευθύνονται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον να αποζημιώσουν θύμα που υπέστη απώλεια, ζημία ή τραυματισμό εξαιτίας άδικης πράξεως ή παραλείψεως του ασφαλισμένου/των ασφαλισμένων τους, και όταν ο ένας ασφαλιστής έχει καταβάλει την αποζημίωση και ζητεί μέρος αυτής από τον άλλον/τους άλλους, η υποχρέωση του ασφαλιστή να καταβάλει αποζημίωση στον ασφαλισμένο ή να αποζημιώσει το θύμα για λογαριασμό του ασφαλισμένου πρέπει να χαρακτηρίζεται ως συμβατική κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη I). Είτε ο ασφαλιστής καταβάλει το ποσό απευθείας στο θύμα είτε ο ένας ασφαλιστής καταβάλει ένα ποσό στον άλλον ασφαλιστή εισφέροντας έτσι μέρος του ανωτέρω ποσού, η συμβατική φύση της υποχρεώσεως για καταβολή της αποζημιώσεως παραμένει η ίδια. Ως εκ τούτου, το εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται βάσει του κανονισμού Ρώμη I.